

Markku Lehmuskallio ja hengityksen voima

Markku Lehmuskallio on tehnyt elokuvia arktisen alueen alkuperäiskansojen parissa jo lähes neljänkymmenen vuoden ajan. Vuodesta 1990 lähtien hänellä on ollut korvaamattomana työparina elämänkumppani, nenetsi Anastasia Lapsui. Venäjän arktisella alueella Lehmuskallion ja Lapsuin kamera on kohdistunut erityisesti nenetsiyhteisöihin, joita kuvataan muun muassa Jussi-palkitussa ja Oscar-ehdokkaaksi valitussa ensimmäisessä nenetsinkielisessä elokuvassa *Seitsemän laulua tundralta* (2000).

Lehmuskallio kertoo, että Lapsuin avulla ovat avautuneet sellaisetkin ovet, jotka olisivat läntiselle ohjaajalle pysyneet suljettuina – myös muualla kuin Venäjällä. Alkuperäiskansanäkökulma on synnyttänyt kuvattavissa luottamusta ja näkyy myös elokuvien saamassa lämpimässä vastaanotossa kuvattujen yhteisöjen parissa. Lehmuskallio on myös ymmärtänyt, että toisesta kulttuurista kertovassa elokuvassa ei voi sanoa kaikkea, sillä varsinkin liian tarkka uskontoon

Pajajevskin sovhoosin poroprikaatin kotakylä Jamalin niemimaalla. Elokuvasta Poron hahmossa pitkin taivaankaarta (1993).

tai maailmankuvaan liittyvien kysymysten käsitteleminen voi tuntua kuvatusta yhteisöstä sen intiimien asioiden avaamiselta tuntemattomille. Hän toteaaakin, että elokuvista on tavallaan kaksi versiota: yhteisön käsittämä elokuva ja ulkopuolisten tulkinnoista syntyvä elokuva.

Lehmuskallio on viettänyt pitkiä aikoja Jamalin niemimaalla 1980-luvun lopulta lähtien. Hän kertoo, että modernisaation merkit olivat tuolloin nähtävissä hiukan samalla tavoin kuin 1800-luvulla Yhdysvaltain alkuperäiskansojen parissa, mutta paimentolaisten elämä ei tuntunut muuttuneen valtavasti M. A. Castrénin päivistä. Sittemmin ulkopuolisten vaikutteiden merkitys jokapäiväisessä elämässä on kasvanut ja esimerkiksi nenetsien suhtautuminen poronhoitoon on muuttunut selvästi kapitalistisemmaksi. Lehmuskallio näkee nenetsien suurena ongelmana sen, etteivät he ole ymmärtäneet koulutuksen merkitystä: ilman koulutusta on vaikea vastata muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin ja säilyttää oma kulttuuri elinvoimaisena.

Markku Lehmuskallion yhdessä poikansa Johannes Lehmuskallion kanssa tekemä tuore *Anerca* (2020) tarkastelee pohjoisten alkuperäiskansojen tilannetta ympäri maailman: Venäjällä, Kanadassa, Grönlannissa, Ruotsissa ja Suomessa. Kerronnaltaan osin kokeellinen elokuva asettaa vanhan ja uuden dokumentaarisen aineiston rinnakkain ja rakentaa näin jännittävää ajallisuutta, jossa kuvatun ajan kohta ei tunnu merkitykselliseltä. Sen sijaan kulttuurien kohtaaminen valkoisen miehen kanssa nousee kohosteiseksi, sillä se ilmoitetaan kunkin yhteisön kohdalla tarkoituksellisen tarkkaan. Elokuvan kokoavaksi ideaksi kasvaa arktisia kulttuureja yhdistävä vuosisatainen elinvoima kaiken sen keskellä, mikä on uhannut ja uhkaa niiden elämää. *Anercassa* elinvoima kiteytyy hengitykseen, joka toimii johtotiivinä myös elokuvan vaikuttavassa musiikissa.

Teksti: **Tintti Klapuri**

Kuvat: **Markku Lehmuskallio & Pekka Lehmuskallio**

Poropaimen Hati Seroteto. Elokuvesta Poron hahmossa pitkin taivaankaarta (1993).

Uhritoimitus lähellä Suhnai Salen kylää Jamalin niemimaalla. Elokvasta Seitsemän laulua tundralta (2000).

Olesja Hudi isoisänsä Ivan Hudin kodassa Ob-lahden itärannalla noin 40 km pohjoiseen Nydan kylästä. Elokvasta Jäähyväisten kronikka (1995).

Jeselovan jumalat Ob-lahden itärannalla noin 150 km pohjoiseen Nydan kylästä. Elokvasta Jäähyväisten kronikka (1995).

Samaanin poika Jegoro Jadne Nydan kylässä Ob-lahden itärannalla Länsi-Siperiassa. Elokvasta Anerca (2020).